Samppa Koskela

6.11.2023

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Eduskunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto 7.11.2023 klo 12.15

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, HE 73/2023 vp

STTK vastustaa hallituksen esityksessä ehdotettuja muutoksia työttömyysturvaan. Hallituksen esityksenä on, että:

- Työssäoloehto muutetaan tuloperusteiseksi
- Työssäoloehtoa pidennetään 12 kuukauden pituiseksi
- Omavastuuaikaa pidennetään kahdella päivällä
- Työttömyysturvan suojaosa poistetaan
- Työttömyysturvan lapsikorotukset poistetaan
- Lomakorvaukset jaksotetaan

Työssäoloehtoa koskevat muutokset

STTK ei hyväksy ja vastustaa työssäoloehdon pidentämistä 12 kuukauteen. Muutos tulee vähentämään merkittävästi ansiopäivärahaan oikeutettujen määrää. Tämä tarkoittaa samalla sitä, että yhä useampi työtön joutuu turvautumaan perusturvaan ja toimeentulotukeen. Työssäoloehdon muutosten seurauksena erityisesti yhä useampi osa-aikaista ja keikkatyötä tekevä työntekijä jäisi ansioturvan ulkopuolelle. Monet heistä kamppailevat jo nyt toimeentulon riittävyyden kanssa. Nyt esitetty hyvin pitkä 12 kuukauden työssäoloehto ei myöskään kannusta hakemaan lyhyitä alle vuoden pituisia määräaikaisia töitä työttömyyden aikana, koska tällainen työ ei täytä työssäoloehtoa.

Esityksessä ehdotetaan myös, että työssäoloehtokuukaudella tarkoitettaisiin jatkossa kalenterikuukautta, jona maksettu vakuutuksenalainen työhön perustuva vakiintunut tulo ennen ennakonpidätystä olisi vähintään 930 euroa kuukaudessa vuoden 2023 tasossa.

Samppa Koskela

6.11.2023

Työssäoloehto voisi kertyä myös puolikkaina työssäoloehtokuukausina, joiden aikana työtuloa on vähintään 465 euroa.

STTK vastustaa työssäoloehdon euroistamista eli muuttamista tuloperusteiseksi. Muutos heikentää merkittävästi etenkin pieni-palkkaisten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työntekijöiden työttömyysturvaa. Tuloperusteinen työssäoloehto kohtelee työntekijöitä myös hyvin epätasapuolisesti ja epäoikeudenmukaisesti. Työntekijän, joka tekee saman verran työtä kuin toinen, mutta jonka palkkatulot ovat pienemmät, on vaikeampi täyttää työssäoloehtoa. On hyvin epä-oikeudenmukaista, että pienipalkkaisen työntekijän täytyisi tehdä enemmän töitä täyttääkseen työssäoloehdon kuin suurituloisemman työntekijän.

Toinen merkittävä ongelma esityksessä koskee pätkä- ja keikkatyötä tekevien ansiopäivärahan korvaustason heikentymistä. Ongelma koskee etenkin työntekijöitä, jotka täyttävät työssäoloehdon pätkittäin useissa lyhyissä työsuhteissa tai osa-aikatöitä tehden. Ns. silpputyö on lisääntymässä työmarkkinoilla. Tuloperusteinen työssäoloehto vastaa huonosti tähän muutokseen. Se, että työnantajat eivät ilmoita työaika-tietoja tulorekisteriin, ei tee tästä esityksestä hyväksyttävämpää. Sosiaalivakuutusta ei pitäisi kehittää tulorekisteri edellä vain työnantajien toiveita toteuttaen. Keskeistä olisi huomioida työntekijöiden riittävä ja kohtuullinen toimeentulo varsinkin tilanteessa, jossa työmarkkinat ovat muutoksessa.

Ehdotettu työssäoloehdon uusi malli on myös epäonnistunut ja epäselvä toteutustavaltaan. Siinä työssäoloehto kertyy maksu-perusteisesti eikä ansaintaperusteisesti. Maksuperusteisessa mallissa työssäoloehdon täyttyminen riippuu siitä, milloin työnantaja maksaa palkat ja erilaiset palkan lisät. Useissa tilanteissa työntekijän olisi hyvin vaikea tietää, milloin hänelle syntyy oikeus ansiopäivä-rahaan. Tämä sattumanvaraisuus vaikuttaa lisäksi myös ansiopäivä-rahan määrään. Esimerkiksi muutaman päivän viivästys palkanmaksussa voi johtaa siihen, että oikeutta ansiopäivärahaan ei synnykään ja tämä saattaa johtaa myös pienempään ansiopäivärahan määrään. Esityksessä oleva 5 luvun 4 b §:n erityissäännös ei korjaa tätä merkittävää ongelmaa. Miten etuuden maksaja saa tiedon virheellisestä maksupäivämäärästä, jos tarkoituksena on hyödyntää tulorekisterin tietoja? Kuka päättää, että kyse on ollut ylipäätään virheellisestä palkanmaksupäivästä?

Toinen keskeinen ongelma työssäoloehdon muuttamisen toteuttamistavassa koskee puolikkaiden työssäoloehtokuukausien kertymistä. Puolikkaat työssäoloehtokuukaudet pienentävät ansiopäivärahan tasoa, ja mikäli puolikkaita työssäoloehtokuukausia on useita, voi ansiopäivärahan määrä jäädä tällöin hyvin pieneksi. Ansiopäivärahan taso voisi tietyissä tilanteissa jäädä jopa vain perusturvan suuruiseksi.

Samppa Koskela 6.11.2023

Esitetty muutos ei myöskään kannusta työtöntä ottamaan vastaan sellaista pienipalkkaista työtä tai osa-aikatyötä, jossa kuukausiansiot jäävät alle 930 euroon. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista, mikäli esityksen tavoitteena on työllisyyden lisääminen.

Suojaosan poistaminen

STTK vastustaa työttömyysetuuden suojaosan poistamista. Suojaosa on erityisen tärkeä pienipalkkaisissa osa-aikatöissä työllistyville sekä pätkätyötä tekeville työntekijöille. Suojaosan poistaminen vaikuttaa etenkin aloilla, joissa työtä tehdään tyypillisesti osa-aikaisena tai keikkaluonteisena. Suojaosan poiston vaikutukset painottuvat naisiin, sillä naisten osuus sovitellun ansiopäivärahan saajista on miehiä selvästi suurempi.

Työttömyysetuuden heikennyksen lisäksi suojaosan poistaminen johtaa siihen, että kokonaan työttömän henkilön kannusteet hakea ja vastaanottaa keikka- ja osa-aikatyötä heikkenevät. Suuri osa osa-aikatyössä työllistyvistä ei myöskään saa kokoaikaista työtä hakemisesta huolimatta. Suurien kaupunkien ulkopuolelle julkisen liikenteen käyttömahdollisuudet ovat rajatut ja pienimuotoisen työn vastaanottaminen voi aiheuttaa merkittäviä matkakustannuksia. Suojaosan poistaminen heikentää työn vastaanottamisen kannusteita, eikä tämä ole työllisyyden edistämisen kannalta järkevää.

Lapsikorotusten poistaminen

STTK vastustaa lapsikorotusten poistoa. Lapsikorotusten poistamisen takia työttömyysetuus tulee pienentymään lapsimäärän mukaan noin 125 euroa, 184 euroa tai 238 euroa kuukaudessa. Vaikutus on kaksinkertainen, mikäli kummatkin vanhemmat ovat työttömyysetuuden saajia.

Lapsikorotusten poistaminen yhdessä muiden muutosten kanssa muun muassa lisää lapsiköyhyyttä ja lapsiperheköyhyyttä Suomessa ja asettaa useat perheet vaikeisiin toimeentulo-ongelmiin.

Omavastuuajan pidentäminen

STTK ei hyväksy omavastuuajan pidentämistä. Omavastuuajan pidentäminen kahdella päivällä pienentää keskimääräistä ansiopäivärahaa ensimmäiseltä työttömyyskuukaudelta noin 150 eurolla. Peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajilla vaikutus on noin 75 euroa.

Omavastuuajan pidentäminen aiheuttaa ongelmia erityisesti pienituloisissa kotitalouksissa, joissa ei ole säästöjen luomaa puskuria.

Samppa Koskela 6.11.2023

Lomakorvausten jaksottaminen

STTK vastustaa muutosesitystä lomakorvausten jaksottamisesta. Lomakorvausten jaksottaminen siirtää ansiopäivärahan maksamista. Yhden kuukausipalkan suuruinen lomakorvaus siirtää ansiopäivärahan maksamista noin kuukaudella. Lomakorvauksien jaksottaminen heikentää erityisesti pätkätyötä tekevien työttömyysturvaa, koska heillä tilanteet, joissa lomakorvaukset jaksotettaisiin, toistuvat usein.

Lomakorvauksen jaksotus tulee myös aiheuttamaan paljon hallinnollista lisätyötä työttömyyskassoissa. Tulorekisteristä ei aina löydy tietoa lomakorvauksesta. Tällöin tieto tarvitaan joko etuuden-hakijalta tai työnantajalta.

Lomakorvausten jaksottamisen lisäksi samanaikaisesti esitetään, että. omavastuuaikaa pidennetään. Osa työntekijöistä voi näiden muutosten vuoksi joutua tilanteeseen, jossa työttömyysetuutta ei saisi ollenkaan ensimmäisiltä työttömyyskuukausilta. Muutokset heikentävät hyvin merkittävästi työntekijöiden työttömyysturvaa työttömyyden alussa.

Lopuksi

Esityksessä ehdotettujen muutosten yhteisvaikutukset ovat kasautumassa valmistelussa olevien muiden sosiaaliturvamuutosten kanssa liiallisesti yhteiskunnan heikompiosaisten kannettavaksi. Tämä tulee johtamaan syrjäytymisen ja ihmisten eriarvoistumisen kasvuun sekä näkymään myös muun muassa sote-menojen kasvuna. Muutokset tulevat aiheuttamaan monille pienipalkkaisissa määräaikaisissa työsuhteissa työskenteleville toimeentulo-ongelmia, mikäli uutta työtä ei löydy heti työttömäksi joutumisen jälkeen. Toimeentulon heikentyminen myös syrjäyttää työmarkkinoilta ja vähentää mahdollisuuksia hakea työtä asuinpaikkakunnan ulkopuolelta.

Työtä tehdään aikaisempaa enemmän erilaisissa työsuhdemuodoissa, ja muun muassa keikkatyö on yleistynyt myös STTK:laisilla aloilla. Hallitusohjelmaan kirjattujen työelämämuutosten seurauksena määräaikaiset työsuhteet tulevat todennäköisesti vain lisääntymään entisestään. Näiden muutosten yhteisvaikutusten seurauksena yhä useampi työntekijä tulee jäämään ansiosidonnaisen työttömyysetuuden ulkopuolelle, eikä työttömyyden kohdatessa ole tällöin kohtuullinen toimeentulo turvattuna.

Lisätietoja Samppa Koskela, juristi, eläke- ja sosiaaliturva-asiat
samppa.koskela@sttk.fi